

Ευρωπαϊκή
Επιτροπή

ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΤΟΥ ΕΔΜ EMN INFORM

Παράνομη απασχόληση πολιτών τρίτων χωρών στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Εισαγωγή

Το συγκεκριμένο ενημερωτικό σημείωμα παρουσιάζει μια σύντομη επισκόπηση της Μελέτης του ΕΔΜ σχετικά με την «Παράνομη απασχόληση πολιτών τρίτων χωρών στην Ευρωπαϊκή Ένωση». Η Συνθετική Έκθεση είναι διαθέσιμη στον ιστότοπο του ΕΔΜ¹ και βασίζεται στις Εθνικές Εκθέσεις 23 Κρατών Μελών². Σκοπός αυτής της Εστιασμένης Μελέτης είναι η συγκριτική χαρτογράφηση και ανάλυση των μέτρων που ισχύουν σε επίπεδο Κρατών Μελών για την καταπολέμηση της παράνομης απασχόλησης πολιτών τρίτων χωρών, των πιθανών προβληματικών σημείων και εμποδίων στον συγκεκριμένο τομέα και των στρατηγικών και ορθών πρακτικών για την υπέρβασή τους.

Βασικά σημεία

- ★ Η παράνομη απασχόληση πολιτών τρίτων χωρών, που ορίζεται ως απασχόληση που παραβιάζει το μεταναστευτικό ή/και το εργατικό δίκαιο, αποτελεί **πηγή ανησυχίας στην ΕΕ τόσο για οικονομικούς και κοινωνικούς λόγους, όσο και για λόγους που αφορούν τη μετανάστευση και τα θεμελιώδη δικαιώματα**. Συνδέεται επίσης με την εμπορία ανθρώπων για εργασιακή εκμετάλλευση.
- ★ Λόγω του συγκεκριμένου χαρακτήρα της, η παράνομη απασχόληση αποτελεί **«κρυφό» φαινόμενο** που συνδέεται με την «παραοικονομία» ή άτυπη οικονομία των Κρατών Μελών. Αν και δεν υπάρχει κάποιος κοινός και σαφής ορισμός του όρου «παραοικονομία», οι ορισμοί συνήθως περιλαμβάνουν νόμιμες αλλά και παράνομες δραστηριότητες. Οι Schneider και Boockmann δίνουν τον ορισμό «οικονομικές δραστηριότητες με σκοπό την απόκτηση εσόδων και παράλληλα την αποφυγή της ρύθμισης, της φορολόγησης ή του εντοπισμού από το κράτος».³

- ★ Τα στατιστικά στοιχεία που παρασχέθηκαν από περιορισμένο αριθμό Κρατών Μελών στο πλαίσιο της παρούσας Μελέτης, δείχνουν ότι υπάρχουν **σημαντικές διαφορές** μεταξύ των Κρατών Μελών όσον αφορά τον αριθμό των εντοπισμένων παράνομα απασχολούμενων πολιτών τρίτων χωρών και τον αριθμό των καταδικών και των κυρώσεων σε βάρος των εργοδοτών. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία σχετικά με τον εντοπισμό παράνομα απασχολούμενων πολιτών τρίτων χωρών και τις καταδικές εργοδοτών αντικατοπτρίζουν πρακτικές επιβολής του νόμου και, επομένως, δεν παρέχουν πλήρη εικόνα.
- ★ Την περίοδο 2014-2016, ο μεγαλύτερος αριθμός περιπτώσεων εντοπισμού παράτυπα διαμενόντων και παράνομα απασχολούμενων πολιτών τρίτων χωρών, σε Κράτη Μέλη που καταγράφουν δεδομένα σχετικά με αυτό το φαινόμενο, σημειώθηκε στη **Γαλλία** (2.311 εντοπισμένοι πολίτες τρίτων χωρών το 2014 και 1.774 το 2015) και ακολουθούσαν η **Ολλανδία** και το **Βέλγιο**, ενώ ο μικρότερος αριθμός περιπτώσεων καταγράφηκε στη **Λετονία** (2 εντοπισμένα περιστατικά το 2014 και 1 το 2015) και τη **Βουλγαρία** (2 το 2014, 0 το 2015 και 1 το 2016 αντίστοιχα), βάσει στατιστικών στοιχείων που παρασχέθηκαν από 15 Κράτη Μέλη. Όσο για τους νόμιμα διαμένοντες πολίτες τρίτων χωρών, από τα 8 Κράτη Μέλη που παρείχαν δεδομένα, οι περισσότερες περιπτώσεις παράνομης απασχόλησης καταγράφηκαν στην **Τσεχία** (1.128 το 2016) και την **Ελλάδα** (832 το 2016), ενώ τα λιγότερα περιστατικά καταγράφηκαν και πάλι στη **Βουλγαρία** (32 το 2016).
- ★ Στη γεωργία, στον κατασκευαστικό και τον μεταποιητικό τομέα και στον τομέα της φιλοξενίας και των υπηρεσιών εστίασης η παράνομη απασχόληση πολιτών τρίτων χωρών είναι ιδιαίτερα διαδεδομένη. Οι τύποι επιχειρήσεων που θεωρούνται «υψηλού κινδύνου» όσον αφορά την παράνομη απασχόληση ανήκουν στους τομείς υψηλής

¹ https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/00_eu_illegal_employment_synthesis_report_final_en.pdf

² AT, BE, BG, CY, CZ, DE, EE, ES, FI, FR, EL, HR, HU, IE, LT, MT, LU, LV, NL, SI, SK, SE και UK

³ Schneider, Friedrich/Boockmann, Bernhard (2016): Die Größe der Schattenwirtschaft. Methodik und Berechnungen für das Jahr 2016

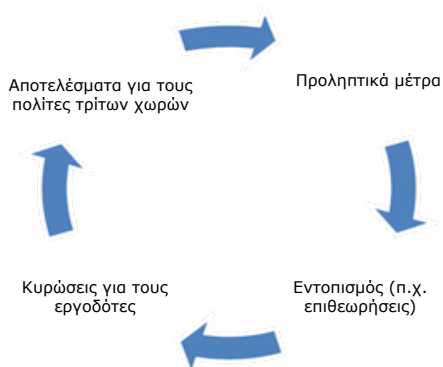
έντασης εργασίας και χαμηλής ειδίκευσης, ενώ πρόκειται κυρίως για επιχειρήσεις με υψηλή εναλλαγή του προσωπικού και χαμηλούς μισθούς.

- ★ Η καταπολέμηση της παράνομης απασχόλησης αποτελεί πολιτικό στόχο και προτεραιότητα για την ΕΕ συνολικά και τα Κράτη Μέλη που συμμετείχαν σε αυτή τη Μελέτη. Η ΕΕ έχει λάβει εντολή να θεσπίσει μέτρα για την πρόληψη και την αντιμετώπιση της παράνομης απασχόλησης πολιτών τρίτων χωρών, κυρίως μέσω της **Οδηγίας 2009/52/ΕΚ για τις κυρώσεις κατά των εργοδοτών**, που πραγματεύεται το ζήτημα των παράνομα διαμενόντων πολιτών τρίτων χωρών.
- ★ Σε επίπεδο Κρατών Μελών, τα περισσότερα Κράτη Μέλη έχουν θεσπίσει πρόσφατα ή βρίσκονται σε διαδικασία εφαρμογής νέων μέτρων. Σε αυτά περιλαμβάνονται: εισαγωγή ή αύξηση των κυρώσεων για παράνομα απασχολούμενους πολίτες τρίτων χωρών και των εργοδοτών, κατάρτιση καταλόγων αξιόπιστων ή αναξιόπιστων εργοδοτών, αντιμετώπιση των αθέμιτων πρακτικών των ενδιάμεσων φορέων απασχόλησης (π.χ. οργανισμοί απασχόλησης), ίδρυση ειδικών υπηρεσιών, διοργάνωση εκστρατειών ενημέρωσης και ενίσχυση και βελτίωση των επιθεωρήσεων.

Ποιος είναι ο στόχος της Μελέτης;

Η Μελέτη εξετάζει κάθε στάδιο του «κύκλου» της πολιτικής για την παράνομη απασχόληση πολιτών τρίτων χωρών: (i) προληπτικά μέτρα και κίνητρα για εργοδότες και εργαζόμενους (ii) εντοπισμός περιπτώσεων παράνομης απασχόλησης πολιτών τρίτων χωρών (iii) κυρώσεις για τους εργοδότες και (iv) αποτελέσματα για τους εργαζόμενους.

Σχήμα 1: Κύκλος πολιτικής για την παράνομη απασχόληση

Ποια είναι το κύριο αντικείμενο της μελέτης;

Αντικείμενο της παρούσας Εστιασμένης Μελέτης είναι η παράνομη απασχόληση πολιτών τρίτων χωρών. Η μελέτη αυτή εστιάζει στην παράνομη (είτε εξ ολοκλήρου είτε εν μέρει αδήλωτη) απασχόληση των ακόλουθων κατηγοριών εργαζομένων: Πολίτες τρίτων χωρών που διαμένουν νόμιμα στην επικράτεια του Κράτους Μέλους και εργάζονται

παράνομα – για παράδειγμα, χωρίς να έχουν δικαίωμα πρόσβασης στην αγορά εργασίας (π.χ. ορισμένοι αιτούντες άσυλο) ή κατά παράβαση τυχόν περιορισμών της πρόσβασής τους στην αγορά εργασίας, (π.χ. φοιτητές που εργάζονται περισσότερες από τις επιτρεπόμενες ώρες).

Παράνομα διαμένοντες πολίτες τρίτων χωρών, δηλ. άτομα που δεν πληρούν ή έχουν πάψει να πληρούν τις προϋποθέσεις διαμονής στη χώρα. Σε αυτή την κατηγορία περιλαμβάνονται πολίτες τρίτων χωρών που δεν έχουν έρθει μέσω των νόμιμων δρόμων μετανάστευσης και πολίτες τρίτων χωρών που εξακολουθούν να διαμένουν και να εργάζονται ενώ η άδεια διαμονής ή η θεώρηση εισόδου τους έχει λήξει ή οι προϋποθέσεις με βάση τις οποίες χορηγήθηκε δεν πληρούνται πλέον.

Η παράνομη απασχόληση πολιτών τρίτων χωρών που εργάζονται ως αυτοαπασχολούμενοι ή ως αποσπασμένοι εργαζόμενοι δεν καλύπτεται από τη Μελέτη.

Τι προληπτικά μέτρα και κίνητρα ισχύουν στα Κράτη Μέλη και ποιοι είναι οι παράγοντες επιτυχίας που συμβάλλουν στην αποτελεσματικότητά τους;

Όσον αφορά τα προληπτικά μέτρα για εργοδότες, σε 19 Κράτη Μέλη πραγματοποιούνται **εκστρατείες ενημέρωσης** που απευθύνονται στους εργοδότες, σχετικά με τους κινδύνους και τις ευθύνες της παράνομης απασχόλησης. Σε 7 από αυτά τα Κράτη Μέλη, οι εκστρατείες αυτές εστιάζουν στην παράνομη απασχόληση γενικά (και όχι συγκεκριμένα στους πολίτες τρίτων χωρών). Η **υποστήριξη πληροφοριών** για εργοδότες είναι άλλος ένας μηχανισμός πρόληψης που προβλέπεται από όλα τα Κράτη Μέλη που συμμετείχαν στη Μελέτη, συνήθως μέσω online πλατφορμών. Επίσης, σε όλα τα Κράτη Μέλη οι εργοδότες υποχρεούνται να ενημερώνουν τις εθνικές αρχές όταν απασχολούν πολίτες τρίτων χωρών.

Παρόμοια προληπτικά μέτρα ισχύουν και για τους εργαζόμενους, όπως εκστρατείες ενημέρωσης (εφαρμόζεται από 13 Κράτη Μέλη), υποστήριξη πληροφοριών (διατίθεται σε διάφορες μορφές σε όλα τα Κράτη Μέλη) και υποχρεώσεις γνωστοποίησης σε περίπτωση έναρξης απασχόλησης και αλλαγής εργοδότη. Τα μέτρα προστασίας που προβλέπονται από την Οδηγία 2009/52/ΕΚ περιλαμβάνουν επίσης τη δημιουργία **μηχανισμού καταγγελιών**, που υπάρχει στα περισσότερα Κράτη Μέλη που συμμετείχαν στην παρούσα Μελέτη.

Πώς χρησιμοποιούν τα Κράτη Μέλη τις αξιολογήσεις κινδύνου για να προσδιορίσουν τους τομείς και τους κλάδους που κινδυνεύουν;

Όπως προβλέπει η Οδηγία για την επιβολή κυρώσεων σε εργοδότες (Άρθρο 14 (2)), τα Κράτη Μέλη πρέπει να εντοπίζουν τους τομείς δραστηριότητας στους οποίους υπάρχει μεγαλύτερος κίνδυνος παράνομης απασχόλησης

πολιτών τρίτων χωρών. Αξιολογήσεις κινδύνου πραγματοποιούνται σε όλα τα Κράτη Μέλη που συμμετείχαν σε αυτή τη Μελέτη. Ανάλογα με το Κράτος Μέλος, οι αρχές που συνήθως συμμετέχουν στις αξιολογήσεις κινδύνου είναι οι επιθεωρήσεις εργασίας, οι μεταναστευτικές αρχές, η αστυνομία, η συνοριοφυλακή και οι τελωνειακές αρχές, καθώς και τα Υπουργεία Οικονομικών και οι φορολογικές αρχές. Τα Κράτη Μέλη χρησιμοποιούν τις αξιολογήσεις κινδύνου για να κάνουν πιο στοχευμένους ελέγχους.

Πώς οργανώνεται και πραγματοποιείται ο εντοπισμός περιπτώσεων παράνομης απασχόλησης πολιτών τρίτων χωρών στα Κράτη Μέλη και ποιοι είναι οι παράγοντες επιτυχίας;

Στα περισσότερα Κράτη Μέλη, αρμόδιες για τον εντοπισμό περιπτώσεων παράνομης απασχόλησης και την πραγματοποίηση ελέγχων είναι οι **επιθεωρήσεις εργασίας**. Ανάλογα με το Κράτος Μέλος (βλ. λεπτομέρειες στη Συνθετική έκθεση) μπορεί να περιλαμβάνονται και άλλες αρμόδιες αρχές όπως η αστυνομία, η συνοριοφυλακή και οι τελωνειακές αρχές, η υπηρεσία δίωξης οικονομικού εγκλήματος και οι μεταναστευτικές αρχές.

Σε όλα τα Κράτη Μέλη, οι αρμόδιες αρχές δεν έχουν ξεχωριστά καθήκοντα ειδικά για τη στόχευση της παράνομης απασχόλησης πολιτών τρίτων χωρών, αλλά πραγματοποιούν ελέγχους για το σύνολο του πληθυσμού (δηλαδή για τους πολίτες του Κράτους Μέλους και τους πολίτες της ΕΕ).

Σε όλα τα Κράτη Μέλη, οι έλεγχοι πραγματοποιούνται με βάση τα αποτελέσματα των **αξιολογήσεων κινδύνου** για τους τομείς που παρουσιάζουν επικινδυνότητα και άλλες μεθόδους προγραμματισμού επιθεωρήσεων. Έλεγχοι μπορούν επίσης να πραγματοποιηθούν κατόπιν **επισήμανσης παρατυπιών** από το κοινό, συμπεριλαμβανομένων καταγγελιών από τους παράνομα απασχολούμενους πολίτες τρίτων χωρών.

Τα περισσότερα Κράτη Μέλη διαθέτουν ειδική **τηλεφωνική γραμμή μέσω της οποίας** οποιοδήποτε άτομο μπορεί να καταγγείλει περιπτώσεις παράνομης απασχόλησης, αλλά τις περισσότερες φορές αυτή η τηλεφωνική γραμμή δεν αφορά συγκεκριμένα την αναφορά περιπτώσεων παράνομης απασχόλησης πολιτών τρίτων χωρών, αλλά καταγγελίες γενικά (που περιλαμβάνουν τους πολίτες της χώρας και τους πολίτες τρίτων χωρών).

Σε όλα τα Κράτη Μέλη, οι έλεγχοι πραγματοποιούνται **επιτόπου στον χώρο εργασίας**, αλλά σε κάποια Κράτη Μέλη μπορούν να γίνονται και σε ιδιωτικές εγκαταστάσεις (συνήθως με εξουσιοδότηση από δικαστή), εταιρικές εγκαταστάσεις ή/και γραφεία ενδιάμεσων φορέων. Αν και στα περισσότερα Κράτη Μέλη γίνεται συστηματική χρήση **τεχνικών εργαλείων και μεθόδων** (όπως χαρτών σχεδιασμού, εγχειριδίων, επιχειρησιακών οδηγιών, υποδειγμάτων συνεντεύξεων κ.λπ.),

κάποια από τα Κράτη Μέλη (π.χ. LT, LV, SE) ανέφεραν ότι δεν χρησιμοποιούνται τέτοιου είδους επίσημα εργαλεία και οι έλεγχοι πραγματοποιούνται ανάλογα με την κάθε περίπτωση, χωρίς τη χρήση κοινών μεθόδων και εργαλείων.

Ένας κοινός παράγοντας επιτυχίας είναι η αποτελεσματική **συνεργασία και ανταλλαγή πληροφοριών** μεταξύ των διαφορετικών αρχών που συμμετέχουν στη διαδικασία εντοπισμού, όπως η χρήση κοινών βάσεων δεδομένων. Η δημιουργία ενός αποτελεσματικού **μηχανισμού καταγγελιών** ως μέτρο προστασίας επίσης συμβάλλει στον επιτυχή εντοπισμό περιστατικών, κυρίως σε περιπτώσεις όπου οι πολίτες τρίτων χωρών έχουν υποστεί ιδιαίτερα σοβαρές συνθήκες εκμετάλλευσης.

Στις **προκλήσεις** που έχουν εντοπίσει τα Κράτη Μέλη περιλαμβάνονται οι **γλωσσικοί φραγμοί** που αντιμετωπίζουν οι πολίτες τρίτων χωρών όσον αφορά την απόκτηση και ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με τα δικαιώματά τους και την αποτελεσματική επικοινωνία στους ελέγχους, καθώς και ο **ανεπαρκής αριθμός προσωπικού** για τη διεξαγωγή ελέγχων.

Τι είδους κυρώσεις ισχύουν για τους εργοδότες στα Κράτη Μέλη και ποιοι είναι οι παράγοντες που επηρεάζουν την εφαρμογή τους;

Η πιο κοινή **κύρωση**, που εφαρμόζεται από όλα τα Κράτη Μέλη που συμμετείχαν στην παρούσα Μελέτη, είναι τα **πρόστιμα**.

Αν και εφαρμόζονται τόσο για νόμιμα όσο και για παράτυπα διαμένοντες πολίτες τρίτων χωρών που απασχολούνται παράνομα, οι κυρώσεις στα περισσότερα Κράτη Μέλη είναι πολύ πιο αυστηρές σε περίπτωση παράνομης απασχόλησης διαμενόντων πολιτών τρίτων χωρών. Η **φυλάκιση** αποτελεί πιθανή κύρωση όσον αφορά τους παράνομα διαμένοντες πολίτες τρίτων χωρών σε 17 Κράτη Μέλη και τους νόμιμα διαμένοντες πολίτες τρίτων χωρών σε 13 Κράτη Μέλη.

Άλλες κυρώσεις που δεν εφαρμόζονται τόσο συχνά περιλαμβάνουν **κατάσχεση οικονομικών κερδών και εξοπλισμού** (ισχύει σε 9 Κράτη Μέλη για παράνομα διαμένοντες και σε 7 Κράτη Μέλη για νόμιμα διαμένοντες πολίτες τρίτων χωρών), **αποκλεισμό από δημόσιες συμβάσεις** (ισχύει σε 14 Κράτη Μέλη για παράνομα διαμένοντες και σε 14 Κράτη Μέλη για νόμιμα διαμένοντες πολίτες τρίτων χωρών), **προσωρινό/οριστικό κλείσιμο** (ισχύει σε 13 Κράτη Μέλη για παράνομα διαμένοντες και σε 12 Κράτη Μέλη για νόμιμα διαμένοντες πολίτες τρίτων χωρών), **αφαίρεση άδειας εμπορίας** (ισχύει σε 10 Κράτη Μέλη για παράνομα διαμένοντες και σε 8 Κράτη Μέλη για νόμιμα διαμένοντες πολίτες τρίτων χωρών) και **ανάκληση άδειας διαμονής** αν ο εργοδότης είναι πολίτης τρίτης χώρας (ισχύει σε 12 Κράτη Μέλη για παράνομα διαμένοντες και σε 11 Κράτη Μέλη για νόμιμα διαμένοντες πολίτες τρίτων χωρών).

Γενικά, **οι διαδικασίες δεν διαφέρουν** σε περίπτωση που ο εργοδότης δεν έχει **προσλάβει σκόπιμα παράνομους εργαζόμενους**. Αυτό οφείλεται κυρίως στο γεγονός ότι οι εργοδότες έχουν την ευθύνη να πραγματοποιούν διεξοδικούς ελέγχους και να πληρούν τις αναγκαίες προϋποθέσεις για την επαλήθευση του νομικού καθεστώτος των εργαζομένων.

Το Άρθρο 9(1) της Οδηγίας για τις κυρώσεις κατά των εργοδοτών ορίζει ότι σε σοβαρές περιπτώσεις παράνομης απασχόλησης πρέπει να επιβάλλονται ποινικές κυρώσεις. Από τη Μελέτη προέκυψε ότι 17 από τα 23 Κράτη Μέλη που συμμετείχαν τηρούν αυτή τη διάταξη, ενώ τέσσερα Κράτη Μέλη (CY, HR, LV και NL) δεν επιβάλλουν ποινικές κυρώσεις σε όλες τις σοβαρές περιπτώσεις (*IE και UK δεν συμμετέχουν στην Οδηγία*).

Διαπιστώθηκε ότι οι κυρώσεις κατά των εργοδοτών έχουν **αποτρεπτικό αποτέλεσμα** σε κάποια από τα Κράτη Μέλη αλλά περιορισμένο αντίκτυπο σε κάποια άλλα.

Βασικό παράγοντα όσον αφορά την αποτροπή των εργοδοτών από την παράνομη απασχόληση πολιτών τρίτων χωρών αποτελεί όχι μόνο η αυστηρότητα της νομοθεσίας και το επίπεδο των κυρώσεων, αλλά και η πραγματική εφαρμογή των κυρώσεων. Επίσης, η πρακτική της δημοσιοποίησης των ονομάτων των εργοδοτών («κατονομασία και δυσφήμιση») έχει αναφερθεί ως επιτυχής σε κάποια Κράτη Μέλη (π.χ. FR, SK).

Ποια είναι τα πιθανά αποτελέσματα ή/και κυρώσεις για τους παράνομα απασχολούμενους πολίτες τρίτων χωρών που εντοπίζονται;

Μετά τον εντοπισμό ενός παράνομα απασχολούμενου πολίτη τρίτης χώρας, υπάρχουν διάφορα **πιθανά αποτελέσματα**, όπως **επιστροφή**, της οποίας πιθανώς προηγείται **κράτηση** (που αποτελεί «ενδιάμεσο αποτέλεσμα» και μπορεί να οδηγήσει με τη σειρά της σε απελευθέρωση, επιστροφή ή νομιμοποίηση), **πρόστιμα, αναγνώριση ως θύματος εμπορίας ανθρώπων και νομιμοποίηση του καθεστώτος διαμονής/εργασίας**. Ο όρος «πιθανά αποτελέσματα» σημαίνει ότι αυτά τα αποτελέσματα δεν είναι «απόλυτα» (με την έννοια ότι τα Κράτη Μέλη θα ενεργήσουν με τον ένα ή τον άλλο τρόπο) αλλά αποτελούν δυνατότητες ανάλογα με την εκάστοτε συγκεκριμένη περίπτωση (σε κάποιες περιπτώσεις κατά τη διακριτική ευχέρεια των αρχών των Κρατών Μελών).

Σε ορισμένες περιπτώσεις τα αποτελέσματα είναι συνδυαστικά (π.χ. μια απόφαση επιστροφής μπορεί να συνοδεύεται από εντολή κράτησης και απαγόρευση εισόδου), ενώ σε άλλες περιπτώσεις τα αποτελέσματα είναι αποκλειστικά (με την έννοια ότι είναι δυνατό να υπάρχει μόνο ένα αποτέλεσμα, π.χ. απόφαση επιστροφής ή νομιμοποίηση).

Το πιο σύνθητες αποτέλεσμα για τους παράνομα απασχολούμενους και παράτυπα διαμένοντες πολίτες τρίτων χωρών είναι η έκδοση **απόφασης**

επιστροφής, που στις περισσότερες περιπτώσεις περιλαμβάνει ένα χρονικό διάστημα για εθελούσια αναχώρηση. Τα Κράτη Μέλη έχουν επίσης δυνατότητα έκδοσης απαγόρευσης εισόδου για τους παράτυπα διαμένοντες και παράνομα απασχολούμενους πολίτες τρίτων χωρών.

Στην περίπτωση νόμιμα διαμενόντων πολιτών τρίτων χωρών που διαπιστώνεται ότι εργάζονται παράνομα, το βασικό αποτέλεσμα είναι η πιθανή **απώλεια του δικαιώματος διαμονής**. Αυτό έχει ως συνέπεια την έκδοση απόφασης επιστροφής.

Δεκαεννέα Κράτη Μέλη ανέφεραν ότι σε κάποιες περιπτώσεις μπορεί να εφαρμοστεί **κράτηση σε συνδυασμό με διαδικασία επιστροφής** για τους παράτυπα διαμένοντες πολίτες τρίτων χωρών που διαπιστώνεται ότι εργάζονται παράνομα. Σε έντεκα Κράτη Μέλη, υπάρχει πιθανότητα κράτησης των νόμιμα διαμενόντων και παράνομα απασχολούμενων πολιτών τρίτων χωρών (που έχουν χάσει τα δικαιώματα διαμονής τους) σε ορισμένες περιπτώσεις. Στη **Γερμανία**, η **φυλάκιση** (πέρα από την πιθανότητα κράτησης εν αναμονή απομάκρυνσης) αποτελεί πιθανή κύρωση κατά των πολιτών τρίτων χωρών σε περίπτωση κατ' επανάληψη παράτυπης απασχόλησης ή σε περίπτωση που παράνομα απασχολούμενοι πολίτες τρίτων χωρών διαπράξουν απάτη σε βάρος του συστήματος κοινωνικής ασφάλειας.

Όπως προβλέπεται από την Οδηγία 2004/81/EK⁴, υπάρχει δυνατότητα έκδοσης αδειών διαμονής προσωρινής διάρκειας για πολίτες χωρών εκτός ΕΕ που είναι θύματα εμπορίας ανθρώπων. 21 Κράτη Μέλη ανέφεραν ότι, αν ένας παράνομα διαμένων πολίτης τρίτης χώρας αναγνωριστεί ως θύμα εμπορίας ανθρώπων που υφίσταται εργασιακή εκμετάλλευση, υπάρχει δυνατότητα έκδοσης (προσωρινών) αδειών διαμονής και εργασίας.

Η **νομιμοποίηση** των πολιτών τρίτων χωρών (δηλαδή η νομιμοποίηση του καθεστώτος τους με την έκδοση άδειας διαμονής ή/και εργασίας) που διαπιστώνεται ότι εργάζονται παράνομα είναι δυνατή μόνο σε 9 Κράτη Μέλη για τους παράτυπα διαμένοντες και παράνομα απασχολούμενους πολίτες τρίτων χωρών και σε 7 Κράτη Μέλη για τους νόμιμα διαμένοντες και παράνομα απασχολούμενους πολίτες τρίτων χωρών (δηλ. νομιμοποίηση της άδειας εργασίας τους). Αυτό συνήθως γίνεται βάσει **άδειας διαμονής για ανθρωπιστικούς λόγους** σε **εξαιρετικές περιπτώσεις**. Σε 12 Κράτη Μέλη επιβάλλονται χρηματικά πρόστιμα για τους παράτυπα διαμένοντες και παράνομα απασχολούμενους πολίτες τρίτων χωρών. Τα πρόστιμα παρουσιάζουν σημαντικές διακυμάνσεις μεταξύ των Κρατών Μελών – π.χ. από €140-700 στη **Λετονία** και €330 στη **Σλοβακία** έως και €5.000 στη **Γερμανία** και τη **Σλοβενία** και μέχρι £20.000 στο ΗΒ.

⁴ Οδηγία του Συμβουλίου 2004/81/EK της 29ης Απριλίου 2004

Τι πιθανότητες έχουν οι παράνομα απασχολούμενοι πολίτες τρίτων χωρών να λάβουν τυχόν καθυστερημένες οφειλές και αποζημίωση για μη καταβληθέντες μισθούς;

Σε 20 Κράτη Μέλη, οι πολίτες τρίτων χωρών που διαπιστώνεται ότι απασχολούνται παράνομα (ανεξάρτητα από το αν διαμένουν νόμιμα ή παράνομα) μπορούν να προβάλλουν αξιώσεις κατά του εργοδότη τους για αποζημίωση για μη καταβληθέντες μισθούς στο πλαίσιο της διάρκειας της απασχόλησής τους, όπως ισχύει για τις έγκυρες συμβάσεις εργασίας (συμπεριλαμβανομένων των περιπτώσεων επιστροφής τους).

Στα περισσότερα Κράτη Μέλη, τρίτα μέρη με έννομο συμφέρον (όπως συνδικαλιστικές οργανώσεις, οργανώσεις μεταναστών εργαζομένων), μπορούν να ενεργούν για λογαριασμό ή προς στήριξη των πολιτών τρίτων χωρών.

Εκτός από τους εργοδότες, άμεσοι ανάδοχοι και άλλοι άμεσοι υπεργολάβοι μπορεί να είναι υπεύθυνοι και υποχρεωμένοι να καταβάλουν τυχόν οφειλόμενους φόρους στο κράτος και οφειλόμενες αμοιβές στους πολίτες τρίτων χωρών.

Ωστόσο, κάποια Κράτη Μέλη ανέφεραν ότι **στην πράξη, οι πολίτες τρίτων χωρών σπάνια υποβάλλουν καταγγελία** σχετικά με τις συνθήκες εργασίας τους. Πέρα από τους γλωσσικούς φραγμούς, οι πολίτες τρίτων χωρών είναι πιθανό να διστάζουν να συνεργαστούν με τις αστυνομικές δυνάμεις ή τις επιθεωρήσεις, καθώς αντιμετωπίζουν τον άμεσο κίνδυνο των αποτελεσμάτων που περιγράφηκαν παραπάνω (απόφαση επιστροφής, με πιθανή κράτηση και αναγκαστική απομάκρυνση και απαγορεύσεις εισόδου), αλλά και λόγω της δυσκολίας τους να συμμετάσχουν στις διαδικασίες (ακόμη και με νομική βοήθεια) και να αποδείξουν την απασχόλησή τους.

Αν και δεν υπάρχουν διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία, κάποια Κράτη Μέλη ανέφεραν ότι στην πράξη, ο αριθμός των περιπτώσεων στις οποίες ο εργαζόμενος πράγματι λαμβάνει τη δέουσα αποζημίωση είναι πολύ μικρός.

Ποια είναι τα μέσα με τα οποία παρέχονται πληροφορίες στους παράνομα απασχολούμενους πολίτες τρίτων χωρών;

Τα περισσότερα Κράτη Μέλη παρέχουν γενικές πληροφορίες σχετικά με την απασχόληση χωρίς να απευθύνονται συγκεκριμένα στους παράνομα απασχολούμενους πολίτες τρίτων χωρών, ωστόσο ένας μικρός αριθμός Κρατών Μελών (11 Κράτη Μέλη) ανέφερε ότι παρέχει πληροφορίες **ειδικά στους παράνομα απασχολούμενους πολίτες τρίτων** χωρών σχετικά με τα δικαιώματά τους. Υπάρχουν διαφοροποιήσεις όσον αφορά το πότε, από ποιον και με ποιον τρόπο παρέχονται πληροφορίες στους πολίτες τρίτων χωρών σχετικά με τα δικαιώματά τους. Όλα αυτά τα στοιχεία μπορούν να επηρεάσουν την κατανόηση και την ικανότητά τους να ενεργούν με βάση αυτές τις πληροφορίες.

Σε ορισμένα Κράτη Μέλη η κοινωνία των πολιτών και οι κοινωνικοί εταίροι έχουν αναλάβει πρωτοβουλίες, συμπεριλαμβανομένης της παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών και νομικής υποστήριξης για πολίτες τρίτων χωρών που εργάζονται παράνομα και, κυρίως, για πολίτες τρίτων χωρών που υφίστανται εκμετάλλευση.

Όπως αναφέρεται στο **Ευρωπαϊκό Θεματολόγιο Μετανάστευσης για το 2015** και όπως αποδεικνύεται από τα ευρήματα της παρούσας Μελέτης, αν και τα Κράτη Μέλη έχουν θεσπίσει ορισμένες διασφαλίσεις και μέτρα στον συγκεκριμένο τομέα, η δράση για την καταπολέμηση της παράνομης απασχόλησης πολιτών τρίτων χωρών πρέπει να ενισχυθεί, κυρίως όσον αφορά την εισαγωγή και την εφαρμογή μέτρων προστασίας και αξιολογήσεων κινδύνου για τη βελτίωση του εντοπισμού περιστατικών. Τα μέτρα αυτά (αν εφαρμοστούν αποτελεσματικά) αναμένεται να οδηγήσουν τελικά σε αύξηση του αριθμού των περιπτώσεων που εντοπίζονται και των καταδικαστικών αποφάσεων σε βάρος των εργοδοτών, ο οποίος παραμένει εξαιρετικά χαμηλός σε κάποια Κράτη Μέλη (όπως δείχνουν τα μερικά στοιχεία της παρούσας Μελέτης).

Ευρωπαϊκή
Επιτροπή

